

Юридична відповідальність

*Підготував:
вчитель
Пилиповицької ЗОШ І – ІІІ ст.
Григорчук М. Л.*

Тема Юридична відповідальність

Мета: актуалізувавши знання, отримані учнями в дев'ятому класі, розглянути підстави, зміст і види юридичної відповідальності; удосконалювати навички роботи з різними джерелами інформації, сприяти формуванню критичного мислення учнів; у ході поглиблення отриманих раніше знань сприяти формуванню позитивної правосвідомості учнів

Очікувані результати Після опрацювання теми учні зможуть:

- ✓ пояснити, що таке відповідальність, назвати її види та навести приклади;
- ✓ дати визначення юридичної відповідальності, назвати її підстави та розкрити їх зміст;
- ✓ назвати обставини, що виключають юридичну відповідальність.

Базові поняття і терміни: «відповідальність», «юридична відповідальність», «види юридичної відповідальності», «Обставини, що виключають юридичну відповідальність».

Структура уроку

- I. Організаційний момент
- II. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок
- III. Вивчення нового матеріалу
 1. Поняття, ознаки та підстави юридичної відповідальності
 2. Види юридичної відповідальності
 3. Обставини, що виключають юридичну відповідальність
- IV. Узагальнення та систематизація знань, умінь і навичок
- V. Підсумки уроку
- VI. Домашнє завдання

Обладнання уроку: підручник, набір карток з правовими ситуаціями для роботи в парах, схеми «Обставини, що виключають кримінальну відповідальність», мультимедійний проектор, витяги з першоджерел

Хід уроку

- I. Організаційний момент
- II. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок

Історія свідчить, що правопорушення скоюють в усіх країнах незалежно від їх державного або суспільного устрою, і повністю викоренити їх ще нікому не вдалося.

На минулому уроці ми розглядали тему «Зміст поняття правопорушення та його структуру» Як ми засвоїли матеріал перевіriamo виконавши тестові завдання (*На виконання завдань 8 хв*)

- *учні виконують завдання тест.*

Крім того наші учні мали індивідуальні завдання. Провести міні-дослідження. Користуючись різними джерелами інформації (ЗМІ, спеціальна література, мережа Інтернет), з'ясувати, як визначають фахівці та представники громадськості *причини скоєння правопорушень? І який стан скоєння правопорушень в нашій державі, зокрема в Новограді – Волинську і?*

Результати досліджень подати у вигляді есе або комп'ютерних презентацій. І поки наші учні будуть презентувати свої дослідження ми поміркуємо

Проблемне питання

Чи можливо усунути всі причини правопорушень?

-презентація результатів дослідження

-після презентації учні висловлюють власні думки

III. Вивчення нового матеріалу

Вчитель

Так, насправді усунути всі причини правопорушень неможливо. Держава, державні органи не можуть миритися з усіма випадками порушення законності, спроби окремих осіб підмінити загальнообов'язкові норми права своїм «правом» і задовольнити свої потреби за рахунок порушення прав і законних інтересів інших осіб. У цих ситуаціях держава має вжити адекватні заходи для того, щоб припинити вчинені правопорушення, відновити порушені права і змусити правопорушника діяти в межах законності. Дієвим засобом впливу держави на правопорушника, покликаним забезпечити його правомірну поведінку, відмовитися від спроб робити протиправні діяння є юридична відповідальність. (І реальна задача держави, полягає у тому, щоб звести і самі причини і зухвалі правопорушення до гранично низького рівня, що дасть суспільству можливість здійснювати ефективний контроль над протиправними діями.)

І тема сьогоднішнього нашого уроку

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (*учні записують в зошити*)

План

1. Поняття, ознаки та підстави юридичної відповідальності
2. Види юридичної відповідальності
3. Обставини, що виключають юридичну відповідальність

На уроці ми маємо актуалізувати знання отримані в дев'ятому класі, розглянути підстави, зміст і види юридичної відповідальності. Поміркувати: для чого існує юридична відповідальність? Чи є вона дієвим засобом боротьби з зухвалими правопорушеннями?

Кожний людський вчинок так чи інакше порушує інтереси інших людей, суспільства. Результат кожного нашого вчинку набуває певного значення для інших людей, а це завжди накладає відповідальність на особистість.

1. Що ж таке відповідальність?

Відповідальність – це покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповісти за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова.

В суспільстві діють різні форми соціальної відповідальності: моральна, політична, організаційна, релігійна, партійна, юридична

Вчитель (коментування з використанням презентації)

Юридична відповідальність – це обов'язок правопорушника перетерпіти певні негативні наслідки (санкції) за скоєне правопорушення, які визначаються у встановленому законом порядку.

Застосовуючи юридичну відповідальність, держава ставить перед собою певну мету. По-перше, покарання повинне захистити права й інтереси людей, суспільства від нових посягань. Це так звана охорона функція. По-друге покарання має змінити погляди, свідомість правопорушника, виховати його – виховна функція. По-третє, покарання має застерегти від правопорушення людей, які мають намір вчинити протиправні дії, - запобіжна функція.

Основні принципи притягнення громадян до відповідальності закріплені в Конституції України: *(учні працюють з Конституцією України)*

- закон не має зворотної сили (притягнути людину до відповідальності можна лише на підставі закону, який діяв на час скоєння правопорушення); (ст.58)
- за одне і те саме правопорушення особа може бути притягнута до відповідальності лише один раз; (ст.61)
- особа не несе відповідальності за відмову від виконання явно злочинного наказу (ст.60)
- не несе відповідальності громадянин, який відмовився давати свідчення проти членів своєї сім'ї чи близьких родичів (ст..63)
- незнання законів не звільняє від відповідальності (ст.. 68)

Для юридичної відповідальності притаманні певні **ознаки**

- до юридичної відповідальності особу можна притягнути тільки за порушення норм права
- санкції має право накладати лише державний орган

- здійснюється в суворій відповідності до норм права при дотриманні певного процедурно-процесуального порядку, встановленого законом
- проявляється в обов'язку особи терпіти певні негаразди, втрату певних благ особистого (арешт, обмеження чи позбавлення волі) та майнового (конфіскація майна, штраф) характеру
- настає тільки за вже скоєні або скоювані правопорушення за наявності складу правопорушення.

(пригадаємо, які існують елементи складу правопорушення).

3. Як правопорушення, так і юридичну відповідальність поділяють на окремі види. Найчастіше цей поділ здійснюється відповідно до галузей права, котрі регулюють відносини, щодо яких здійснено порушення.

Які є види юридичної відповідальності ми дізнаємося, опрацювавши текст підручника на стор.69 пункт 2

Індивідуальна робота з підручником

Технологія критичного читання

Учні знайомляться з текстом підручника ст. 138-140, роблять позначки олівцем на полях:

I група: «+» - те, що добре відомо;

II група: «-» - нова інформація;

«!» - найважливіша думка;

«?» - положення, які треба додатково дослідити.

На індивідуальну роботу відводиться 5-7 хвилин. Після цього відбувається обговорення тексту.

Фронтальна бесіда

1. Що вам було в тексті добре відоме?

2. Що для вас було новим?

3. Що найбільше зацікавило?

Заповніть таблицю

Види юридичної відповідальності

Вид юридичної відповідальності	У яких випадках настає	Вік, з якого можливе притягнення до відповідальності	Приклад правопорушення, за скоєння якого настає цей вид юридичної відповідальності
Кримінальна	За скоєння злочинів	За всі злочини з – 16 років За найтяжчі злочини – з 14 років	
Адміністративна	За адміністративне правопорушення	З 16 років	
Цивільно-правова	За порушення норм цивільного права	З 14 до 18 років – несе самостійно, у разі нестачі коштів – відповідають батьки, з 18 років – несе самостійно	
Дисциплінарна	За порушення трудової, навчальної, службової дисципліни	З часу вступу на роботу	
Матеріальна	За матеріальну шкоду		

4. Для того щоб особу було притягнуто до відповідальності потрібно виконати декілька умов. Передусім юридичну відповідальність може нести лише особа, яка досягнула встановленого віку.

Крім того, до юридичної відповідальності може бути притягнуто лише особу, яка може розуміти значення своїх дій та керувати ними. Тому не можна притягнути до відповідальності людину, яка має хронічну душевну хворобу, є розумово відсталою. Така особа вважається **неосудною**. У той же час особа, яка не може керувати своїми діями внаслідок алкогольного чи наркотичного сп'яніння, не звільняється від юридичної відповідальності – адже вона сама довела себе до такого стану. Більше того, скоєння правопорушення в такому стані є обставиною, яка обтяжує відповідальність.

Проте за певних обставин навіть коли вчиненні дії, що мають ознаки правопорушення, особу, яка його вчинила не буде притягнуто до юридичної відповідальності.

Розглянемо ситуацію. *Олійник прокинувся вночі від шкряботіння під дверима його квартири. Коли він запитав, хто там, невідомі почали ламатися у двері, намагаючись їх вибити. Тоді Олійник узяв рушницю, зарядив і попередив, що стрілятиме. Але невідомі продовжували ламати двері. Коли двоє осіб виламали двері і вдерлися до квартири, Олійник вистрелив. У результаті один із злочинців помер, а другий був тяжко поранений.*

- **Як кваліфікувати дії Олійника?**

- **Чи буде він відповідати за вбивство і поранення невідомих?**

Його дії є **необхідною обороною**

*Коментування схеми **Необхідна оборона***

(схема подана на слайді)

Ще однією обставиною, що виключає кримінальну відповідальність є **крайня необхідність**. Розглянемо ситуацію. *Водій вантажівки з метою уникнення зіткнення з маршрутним таксі, спрямував свій автомобіль на зустрічну смугу і зіткнувся з іншою вантажівкою. Унаслідок зіткнення водій зустрічної вантажівки отримав тілесні ушкодження.*

- **Чи були дії водія правопорушенням?**

- **Як на вашу думку, чи буде він нести юридичну відповідальність?**

*Коментування схеми **Крайня необхідність***

(схема подана на слайді)

Положення про крайню необхідність та необхідну оборону як обставини, що виключають юридичну відповідальність, містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення, у Цивільному кодексі України, але найбільш розвинуті відповідні правові інститути в кримінальному законодавстві. У Кримінальному кодексі України подано перелік обставин, що виключають злочинність діянь і ознаки, за якими слід

відмежовувати ці діяння від злочинів. До таких обставин належать: необхідна оборона, крайня необхідність, уявна оборона, Затримання особи, яка вчинила злочин, фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження, виконання спеціального завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

IV. Узагальнення та систематизація знань, умінь і навичок (закріплення нового матеріалу)

Виконаємо

Міні-практикум з використанням нормативно-правових актів.

Проаналізуйте запропоновані ситуації і визначте (зробити висновок)

- **Які правопорушення скоїли особи?**
- **Який вид відповідальності настає за ці дії?**
- **Чи будуть особи притягнуті до юридичної відповідальності?**

Свої думки аргументуйте

(Робота учнів в парах)

Інформаційна картка № 1 (ККУ ст. 39)

Повертаючись із села у місто на власному автомобілі, громадянин Онишко вирішив підвезти своїх односельців, що «голосували» на дорозі. Доїжджаючи до міста, внаслідок дощу, Онишко не впорався з керуванням і з'їхав у кювет. У результаті одна із пасажирок отримала серйозні ушкодження. Онишко намагався зупинити проїжджаючі автомобілі, але жоден із них не зупинився. Тоді він вийшов на дорогу і став посередині, в результаті чого водій автомобіля, що рухався по шосе, змушений був зупинитися. Але відмовився відвести потерпілу до лікарні, оскільки він поспішав на важливу зустріч, а кров, яку втрачала потерпіла, може замастити його автомобіль. Після цього Онишко насильно забрав у водія автомобіль і доставив жінку до лікарні, врятувавши їй життя. **Як кваліфікувати дії Онишка?**

Інформаційна картка № 2 (ККУ ст. 36)

Неповнолітні Олексій (16 років) та Сергій (15 років) вночі у дворі будинку намагалися вчинити крадіжку ковпаків з автомобіля Комарова. Чоловік в цей час знаходився у своїй квартирі (на 2-му поверсі будинку).

Почувши у двері підозрілий шурхіт, вийшов на балкон і двічі вистрелив із мисливської рушниці в напрямі хлопців, наказавши їм підняти руки. Піднявши руки, хлопці почали просити Комарова не стріляти, оскільки вони нічого не зробили. Але Комаров двічі вистрелив у хлопців, що стояли із піднятими руками, причинивши їм тяжкі тілесні ушкодження. **Як кваліфікувати дії Комарова?**

Інформаційна картка № 3 (ККУ ст. 37)

Кульков, Лаптев і Сенченко жили в одній кімнаті гуртожитку. Кульков займався спортом і часто вихвалявся, що він нікого не боїться. Прага, Сенченко та їхній знайомий Куліш вирішили налякати Кулькова. Близько 23.00. вони зустріли Кулькова за рогом будинку у темному місці й почали вимагати гроші. При цьому Прага підійшов ззаду і схопив хлопця за шию. Кульков вдарив кулаком в обличчя Сенченка, який впав, і при падінні вдарився головою об камінь та від одержаної черепно-мозкової травми через 3 дні помер у лікарні. **Чи буде нести юридичну відповідальність Кульков?**

Інформаційна картка № 4

Завод, що випускає шини за договором постачання, 5 років регулярно забезпечував автопідприємство шинами для вантажних автомобілів та тракторів, які доставлялися залізницею. Проте чергова партія шин не була доставлена вчасно, оскільки працівники залізниці оголосили страйк і повністю було припинено на кілька днів рух потягів. **Чи нестиме (і яку саме) відповідальність завод?**

Інформаційна картка № 5

Водій Максименко 10 лютого з'явився на роботі о 10.00, тоді як робочий день на підприємстві розпочинається о 6.00. У пояснювальній записці Максименко вказав, що він проспав. **Чи є його дії правопорушенням? Якщо є, то який вид відповідальності настає?**

Інформаційна картка №6 (ККУ ст. 38)

Під час затримання громадянина Пилипенка, якого застали при вчиненні грабежу, працівник міліції завдав йому тілесних ушкоджень середньої тяжкості через те, що Пилипенко чинив фізичний опір та погрожував застосуванням зброї. **Чи буде нести відповідальність за нанесення тілесних ушкоджень працівник міліції?**

Інформаційна картка №7 (ККУ ст. 40)

Касир банку, якому грабіжник погрожував пістолетом, віддав останньому гроші на його вимогу. **Чи буде нести юридичну відповідальність касир?**

Інформаційна картка №8 (Кодекс законів про працю ст. 130)

Чи виключається юридична відповідальність у наведеній ситуації.

Начальник цеху віддав токареві наказ розпочати роботу на новому верстаті. Через деякий час верстат вийшов з ладу, оскільки були допущені технологічні відхилення при його установці

Інформаційна картка №9

Розгляньте ситуацію та дайте їй правову оцінку. Визначте вид правопорушення (якщо таке має місце)

Перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, громадянин Кісілюк (26 років) вимагав від водія автобуса змінити маршрут. На зауваження водія і пасажирів відповідав брутальною лайкою.

Інформаційна картка №10 (ЦКУ ст.1187)

Товари, що згідно договору, перевозила фірма «Пароплав», були знищені під час шторму. Це принесло матеріальні збитки фірмі «Титан».

Чи буде нести (якого виду) юридичну відповідальність фірма «Пароплав»?

V. Підсумки уроку

Повернемось до нашого питання : для чого існує юридична відповідальність? Чи є вона дієвим засобом боротьби з зухвалими правопорушеннями? *(учні висловлюють власні думки)*

Вчитель виставляє оцінки за урок (оцінюється тест, робота з підручником, творчі індивідуальні завдання, робота над практичними завданнями, висловлювання власних думок з приводу проблемних питань)

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати текст підручника
2. Завершити таблицю «Види юридичної відповідальності»
3. Повторити матеріал теми «Основи теорії права. Правовідносини»
4. Випереджувальне завдання. Підготувати доповідь за темою «Основні етапи розвитку української державності».